

Konrád György csaknem egy éve nyilatkozott egy azóta már nem létező tévés riportműsorban. Szinte slusszpoénként kérdezett rá a minden bizonnyal vele szimpatizáns riporter, hogy ha az addig bemutatott értékelésre, bizalomra, barátságokra szert tett bizonyos európai körökben, és ha itt, Magyarországon ő anynyi mindennel elégedetlen, akkor vajon miért nem választott magának valamely más égtáj alatt letelepedési helyet? Konrád válasza — kissé kitért tényrérel — ez volt: „Itt vagyok itthon”.

Mai eszemmel, az akkori riporter helyében megkérdezném: hol itt? Ezen a kilencvenháromezer négyzetkilométeren vagy a Kárpát-medencében, netán azok közt a magyar emberek közt is, akik számára az anyanyelv használatát még engedélyezi a törvény. Szóval: mit jelent Konrád számára az itt és az itthon?

Különös tűnődés ez, az állítólagos szélsőségek hazájában. Már csak azért is, mert ahhoz, hogy valaki valóban itthon érezze itt magát, el kell tűnődnie, hogy mi is az a szélsőség. Pontosabban, ki a szélsőség, mert míg a rendszerváltás előtt a guta ütögetett bennünket attól, hogy minden fogalomnak általános alanya volt, ma éppen az ellenkezőjét éljük át, fogalmaink egyre inkább személyesülnek. Konrádtól és cimboráitól például nagyon hamar elhangzott Csurkára vonatkoztatva a szélsőség szó. Na nem, gondoltam magamban, azért ilyen hisztényen nem vagyok, hogy e vélemény-

Tisztességtelen és tisztességes útkeresők

nyel azonnal egyetértsek. Már csak azért sem, mert Csurka a közismert értékeremtő irodalmi tekintély volt, úgy értem, neki főként a műveit ismertük abban az időben, amikor Konrád Györgynek inkább csak a nevét. És azt se nagyon...

Szóval hallok Csurka leszélsőségesését, figyelem a Charta nagygyűlését, Csurka sokat emlegetett tanulmánya még elolvasásra várt az íróasztalomon, amikor Konrádról s a Chartáról máris megfogalmazódott bennem: ez a személy és ez a szervezet kétséget kizáróan szélsőség. Csurkáról — gondoltam — majd eldöntöm, ha a tanulmányt elolvasom. Ótölük azonban már nincs mit elolvasnom. Ha valaki azt mondja a másiktól, hogy te szélsőség vagy, én pedig nem, és ezt én vagyok hivatott eldönteni veled és önmagammal szemben, akkor az a valaki éppen önhitsége miatt biztosan szélsőség. Kezdetől nem hatott meg Konrád pietisztikus hangvétele, sajnos még az orvosi hipnózishoz is rossz médium vagyok. Egy, a demokratikus jogait gyakorló másik fél ellen összegyűlő szervezet — Koncz Zsuzsától, Komisostól, Farkasházystól — nagyon ellenszenves. Nagygyűléseik sugallják egy félcivilizált civil társadalomnak, hogy ne írj, ne olvass, ne ismerkedj meg az általunk támadott írókkal, nézetekkel, személyekkel, nehogy rossz hatással legyen rád. Nézd, mi milyen

sokan vagyunk, csapódj közénk, és mi demokratává, igazi nagykorú állampolgárrá avatunk téged.

Mi lehet az igazság abból, hogy Csoóri, Csurka, Lezsák, Fekete egyéniségével szemben mindaddig képtelen volt felvenni a harcot Konrád, Göncz, Eörsi és köreik, amíg az olvasók és az írói kvalitás volt a mérce? Nem tudom, de logikusnak látszik, hogy ez is igaz. Márcsak azért is, mert meglehet, közülük néhányan kitűnő nyelvteljeségek, különösen, ha az ország lejáratajáról vagy pornográf novellák műfordításáról van szó, ám az itthon használatos irodalmi nyelv, szókincs, gondolkodásmód — fájdalom — mégiscsak a magyar.

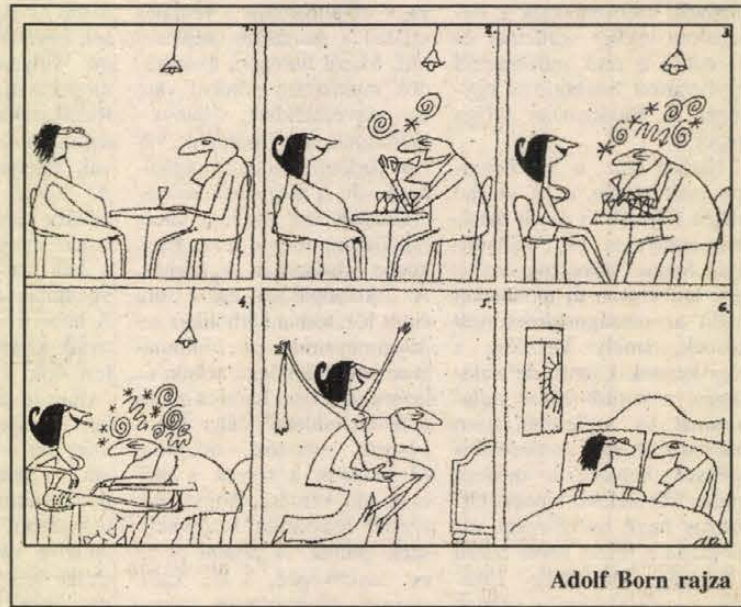
Előfordul, hogy egyesek az irodalom és az értékek iránti elkötelezettség jegyében elmennek gimnáziumi, esetleg főiskolai vagy egyetemi tanárnak azzal az ambícióval, hogy ha már nem tudtak a nagyok közt résztvevők lenni az értékeremtésben, akkor legalább átadókként válóítsák meg kulturális hivatásukat. Nem érdekelné Konrád György hanghordozása, megjelenése, sőt még világnézete sem, ha mint egyébként bizonyos szintű irodalmi érzékkel rendelkező ember Jókait vagy Illyést tanítaná mondjuk egy tanítóképző főiskolán, és mellette segítene a hallgatóknak felkészülni a középfokú német nyelvvizsgára.

Ami azonban legjelesebb írónk politikai másságuk miatti lejáratajáról együtt jár, az a nemzet bizonyos szintű értékfosztása. Példaként képzeljük el, hogy valaki rásütné Munkácsyra, hogy nacionalista volt, Kodályra, hogy irredenta, Yblre, hogy tekintélypárti és ezzel munkásságukat is abba a jól ismert európai süllyesztőbe taszítaná, amelyben a magyarság már nem akármilyen mélységeket járt végig.

Mindez azért foglalkoztat ennyire,

mert a hazaárulás gondolatával, csak az ominózus Landeszmann—Eörsi eszmei kör jegyében elhangzott politikai nyilatkozatok kapcsán foglalkozik az ország. Arról azonban kevesebb szó esik, hogy idehaza egyre éleesebbé válik a törés a kultúra és az állkultúra között. És arról se sok, hogy ha már az állkultúra képviselői továbbra is képtelenek értékhordozókká válni, most, amikor ez viszonylag szabad lenne, hát nekilátnak külhonban lejártni azt az országot, ahol az igazi útkeresést — jobboldalként vagy centrumként — mégiscsak tisztességes politikai erők irányítják.

Pajor András

Adolf Born rajza